

Kauniit ja rohkeat on kesätauolla ja salatut eläimetkin lähettää vanhoja jaksoja, joten minulla on koko ilta aikaa muistella menneitä. Aika ei liene kohtuuton, kun otetaan huomioon se, kuinka vähän olen puheenvuoroillani vaivannut kolleegojani laitosneuvosto-, tiedekunta- ym. kokouksissa pitkä n virkaurani aikana. Muistakaa kuitenkin, että kun savo-karjalais-hämäläinen puhuu, niin osa vastuusta on kuulijalla. Samaa voidaan sanoa merkkipäivinä, läksiäisissä ja hautajaisissa pidetyistä puheista. Viimeksi mainituissa tapauksessa päivänsankari vain ei enää kuule, mitä hänestä sanotaan.

Kun on jäykkä miehen niska / niin kuin tässä seisovalla
puhun taivuttelemta / kielellä Kalevan kansan,
vanhalla runomitalla. / Kerron kirjosta elämän
muutamia muisteloita / menneitä tapahtumia.

Opettaja äidinkielen / kielsi koulussa kovasti
aasinsiltaan sortumasta, / lankeamasta pahasti
aloitukseen Aatamista. / Enää en oo pulpetissa,
joten piirrän starttiviivan / helmikuuhun neljäkäksi,
tunnelmahan köyhän torpan / Saaren kunnassa somassa.

Puikahdin elämän tielle / talvisena sunnuntaina,
kun oli jo maan povessa / isäni sotilas sorja,
sulho äitini suruisen, / vihkimättömän valion.
Ryssä raudalla rakasti, / riisti huulilta soturin
kultaisen elämän maljan, / kun se maistui parhaimmalta
onnen alkavan janossa.

Kovan onnen lapsi, Paavo, / ilkkuivat kylän isännät,
jo Herra sinut unohti, / pettuleivän sulle jätti.
Onneksi en ymmärtänyt / noita outoja puheita,
pahansuopia sanoja, / vaikka puute pöydän kattoi,
riisitauti luita lempi.

Monta koulua kolusin / lyseon ovea ennen
äidin leipää etsiessä / koditonna kulkiessa
lapsi ainoa mukana.

Vähästä voi olla kiinni / ihmisen elämän suunta:
Tässä seisovan osalta / suomen kielen kaasuksista,
sijamuodoista monista. / Tarkemmin tuon kertoelen,
proosan muodossa pakisen/ runojalkapuuta ilman.

Viisikymmentäluvun alkupuolella oli lapsen lähettäminen oppikouluun hyvin harvinaista pienessä maaseutupitäjässä. Niinpä minäkin olin käynyt kansakoulua viisi luokkaa, kun oppikouluun yleensä pyrittiin neljännen luokan jälkeen. Tätini, joka oli soteleski kuten äitinikin, oli harvinaisen valveutunut ja koulutti kaikki neljä tytärtään. En kylläkään ymmärrä, millä rahalla hän sen pystyi tekemään. Yksi hänen tyttäristään, siis serkkuni, oli käynyt Parikkalan

yhteiskoulua jo muutaman vuoden ja ehdotti minulle, että lukisin kesällä hänen opastuksellaan oppikoulun ensimmäisen luokan oppimäärän ja pyrkisin syksyllä suoraan toiselle luokalle. Innostuin asiasta äitini estelyistä huolimatta. Keräsin 30 kasvia ja opiskelin ruotsia, suomea ja matematiikkaa.

Syksyllä 1954 menin sitten pääsykoepäivänä linja-autolla Parikkalaan ja odottelin koulun pihalla kellon soittoa serkkuni neuvojen mukaisesti. Mutta ei siellä mitään kelloa soitettu ja myöhästyin. Kun sitten uskaltauduin sisään, tuli minua tervatuissa rapuissa vastaan lyhyenlanta, toista jalkaansa ontuva mies, joka myöhemmin osoittautui koulun rehtori Väinö Nerkoksi. Hän oli suomen kielen opettaja ja vei minut erääseen luokahuoneeseen. Seisoimme luokan ovella ja hän pyysi minua luettelemaan suomen kielen kaasukset. Vähän aikaa jouduin miettimään, mitä kaasus tarkoittaa, ja vastasin sitten: Nominatiivi, akkusatiivi, genetiivi, essiivi, partitiivi, translatiivi, inessiivi, elatiivi, illatiivi, adessiivi, ablatiivi, allatiivi, abessiivi, komitatiivi ja instruktiivi. Nerkko läimäytti minua olkapäälle ja sanoi: En minä sinulta muuta kysykään; näytät osaavan. Sitten oli vielä ainakin ruotsin ja matematiikan koe. Mutta voidaan sanoa, että pääsin koulutielle suomen kielen kaasusten ansiosta. Ruotsin kielen osalta oli toisen luokan alku minulle hankala. Kolmen ensimmäisen kokeen arvosanat olivat 1-, 3- ja 5-.

Parikkalan kaunis luonto / oppikoulua koristi.
Talvet vietin koulutiellä, / sahalla kesät hikoilin.

Aloin vuonna kuusiyksi / opinnot matematiikan.
Opinajon korkein aste / Suomen sorjassa Turussa
selitti salat matikan, / assistentin paikan antoi
väitöskirjatyötä varten.

Tapauksen kerron teille / professori Inkeristä,
laitokseni johtajasta.

Oli vuosi 1966 tai 1967. Tein liseniaattityötä ja olin eräänä iltana vielä matematiikan laitoksella, kun muut assistentit olivat jo lähteneet kotiin. Meillä oli käytössä yksi ainoa suuri huone, jonka pitkään seinään oli propattu kirjahyllyjä lattiasta kattoon asti, ja hyllyt oli täytetty raskailla Zentralblatt für Mathematik -lehden vuosikerroilla. Professori Kustaa Inkeri tuli huoneeseen, otti tuolin, nousi sille ja kurkotti yhtä lehden numeroa ylimmältä hyllyltä. Tämä "perhosen siipien liike" sai aikaan kaaoksen: Hyllyjen pystysuorat kannattimet irtosivat seinästä ja koko hyllystö alkoi hiljaa kaatua. Inkeri oli siihen aikaan hyväkuntoinen mies, teki pitkän loikan minun viereeni ja välttyi juuri ja juuri jäämästä hyllyjen ja lehtien alle. Alapuolella olevalla fysiikan laitoksella luultiin, että meidän laitoksellamme oli tapahtunut räjähdys.

Nyt kun aikaa on kulunut / tapauksesta kerrotusta,
lupa lienee leikitellä, / antaa aatoksen ajella,
kuinka kaunis oisi ollut / kuolla tieteen taakan alle,
painosta teoreemojen.

Jatkoin väitöskirjatyötä. / Kanadaan tulokset pistin,
Salomalle postittelin, / ohjaajalleni lähetin.

Tuloksista tunnetuimman / keksin seurassa Bonanzan,
Bonderosan lännen miesten. / Tohtoriksi väitelleenä
viran sain mä Helsingistä. / Ouluun kohta kutsu saapui
tehtävään matikan proffan.

Virkaanastujaisissa syksyllä 1971 filosofisen tiedekunnan dekaani Uuno Varjo toivotti minut tervetulleeksi sovelletun matematiikan (!) professorin virkaan ja korosti sovelletun matematiikan tärkeyttä. Kahvitilaisuudessa hän ei malttanut olla kysymättä minulta: "Mitä te matemaatikot yleensä teette? Luvuthan on keksitty jo kauan aikaa sitten."

Ensimmäisenä Oulun vuotenani yliopistossa oli tosiaan filosofinen tiedekunta, joka jakaantui kahteen osaan 1.8.1972. Mieleeni on jäänyt tämän tiedekunnan kokous, jossa käsiteltiin erään väitöskirjan hyväksymistä. Prof. Raoul Palmgren esitti kirjan hyväksymistä hyvällä arvosanalla mutta prof. Kyösti Julku oli vahvasti toista mieltä. Herrat pitivät vuoron perään pitkiä, kaunopuheisia puheenvuoroja. Mieleeni on jäänyt, että eräs kulmakysymys oli, mitä tarkoittaa sana "itsellinen". Tästä herrat olivat eri mieltä. En muista, pitikö Palmgren tässä yhteydessä vai myöhemmin puheenvuoron, joka kuului suunnilleen seuraavasti: "Kun minä joskus kolkutan taivaan portteja ja Pyhä Pietari tulee avaan, niin hän varmasti sanoo, että siinähan on prof. Palmgren; Te olette kärsinyt niin paljon maan päällä, että olette ilman muuta tervetullut taivaaseen.

Tuosta Yrjö Kilven muotokuvasta tulee mieleeni seuraava episodi. Olin muotokuvatoimikunnan puheenjohtaja. Menimme tarkastamaan työn jälkeä Tauno Ohenojan kotiin. Maalauksessa on - kuten näette - oikeassa alanurkassa pöydän kulma. Toimikunnan jäsen prof. Heikki Haahti esitti, että pöydän pinta pitäisi maalata shakkilaudaksi. Ohenoja totesi lakonisesti, että tämä kuva on valmis. Kiirehdin hyväksymään muotokuvan.

Täällä tein elämäntyöni / opettajana, tutkijana.
Nyt on virkavuodet täynnä, / vapaa valta koittaa kohta
lukea ja kirjoitella, / tehdä mit en ennen tainnut.
Elämä on arvaamaton: / Minkä otti pois minulta,
kasvatti sijalle muuta, / ohjasi uusille poluille,
aukoi mulle akkunoita, / helkavirsiä viritti.

Toteaisin lopuksi, että antamallani koulutuksella on ollut ainakin jotain vaikutusta. Veikko Huovisen novellissa "Matikan opettaja" matematiikan opettaja opettaa matikkaa eli madetta. Novellin lopussa mies kaivaa esille häntä kauan askarruttaneen matemaattisen probleeman: "Osoita, että similaarisilla matriiseilla on sama minimaalipolynomi". Mies uskoo lopultakin ratkaisseensa probleeman ja jatkaa tyytyväisenä päivän askareitaan. Kyseisen ongelman Huovinen sai matriisiteorian luentomonisteestani poikansa kautta.

Kiitän yliopiston ja laitoksen johtoa sekä henkilökuntaa antoisista työvuosista Oulun yliopistossa. Toimin täällä 34 vuotta, mikä todistaa omalta osaltaan, että olen viihtynyt täällä hyvin.